

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky), soudce Ludvíka D.a a soudce Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatele **T. Š.**, zastoupeného JUDr. Dalilou Pelechovou, advokátkou, se sídlem Čs. legií 20, Ostrava, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě č. j. 14 Co 217/2013-162 ze dne 10. 7. 2013 a rozsudku Okresního soudu v Ostravě č. j. 0 P 1086/2010-116 ze dne 23. 1. 2013, za účasti vedlejší účastnice P. Š., zastoupené Mgr. Ivem Tichovským, advokátem, se sídlem Jaklovecká 18, Ostrava, takto:

- I. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě č. j. 14 Co 217/2013-162 ze dne 10. 7. 2013 a rozsudkem Okresního soudu v Ostravě č. j. 0 P 1086/2010-116 ze dne 23. 1. 2013 bylo porušeno základní právo stěžovatele na rodinný život a právo na péči o děti garantované čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Tato rozhodnutí se proto ruší.**

Odůvodnění:

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na spravedlivý proces a práva rodiče na péči o dítě. Přitom odkázal na čl. 32 odst. 1 a 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).
2. Stěžovatel je otcem dvou dětí narozených v manželství s vedlejší účastnicí – P. a D. V roce 2010 se manželství fakticky rozpadlo a v únoru 2011 bylo zahájeno rozvodové řízení mezi stěžovatelem a jeho manželkou, matkou obou zmíněných dětí. Stěžovatel v dané době žil v Anglii, kde byl zaměstnán. Manželka i s dvěma dětmi se přistěhovala zpět do České republiky v srpnu 2010, neboť v září P. započal školní docházku.
3. Okresní soud v Ostravě rozsudkem ze dne 24. 2. 2011 schválil dohodu rodičů o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu manželství. Podle dohody byly obě děti svěřeny do péče matky. Rozsudek nabyl právní moci dne 18. 3. 2011.

4. Dne 1. 11. 2011 okresní soud schválil dohodu rodičů o úpravě styku, podle které byl stěžovatel oprávněn se s dětmi stýkat každý sudý týden od čtvrtka do neděle, a zvláštní režim panoval o prázdninách, kdy s dětmi mohl trávit delší období.

5. V březnu 2012 stěžovatel ukončil zaměstnání v Londýně a přestěhoval se zpět do České republiky. Do července 2012 bydlel ve společném domě s dětmi a matkou.

6. V červenci 2012 stěžovatel podal návrh na novou úpravu péče o děti. Žádal, aby děti byly svěřeny do střídavé péče vždy v intervalu po jednom týdnu. Návrh odůvodnil tím, že se definitivně vrátil do České republiky, aby se mohl více podílet na výchově dětí a našel si byt a zaměstnání v obvodu, kde děti bydlí, aby nemusely měnit školu a školku.

7. Napadeným rozsudkem okresní soud návrh zamítl. Nově však rozšířil styk tak, že stěžovatel je oprávněn se s dětmi stýkat také každý lichý týden po dobu jednoho dne (přesněji 26h). Soud nezjistil žádné zásadní okolnosti, které by změnily poměry natolik, že by odůvodňovaly nové rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské odpovědnosti. Je nepochybné, že nastala změna poměrů na straně otce, který od března 2012 znovu žije v České republice, ovšem sama tato skutečnost, bez toho aniž by byly zjištěny změny okolností na straně dětí a matky, nemůže vést k tomu, aby bylo měněno výchovné prostředí u dětí. Skutečnost, že stěžovatel již nepracuje mimo území České republiky, je však důvodem pro to, aby byl upraven širěji styk otce s dětmi oproti úpravě předchozí, která vycházela právě ze situace na straně otce, kdy tento pracoval v Anglii.

8. Krajský soud napadeným rozsudkem prvoinstanční rozhodnutí potvrdil. Podle jeho shledání mají děti stejnou pozitivní citovou vazbu na oba rodiče, avšak zákonnou podmínkou rozhodnutí o změně výchovy ve smyslu ustáleného výkladu § 28 tehdy platného zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, je zásadní změna poměrů na stranách účastníků řízení, která nastala v době od posledního rozhodnutí a pro kterou dosavadní úprava nadále nezajišťuje nejpříznivější podmínky pro zdárný vývoj dítěte. Musí se tedy jednat o výraznou změnu zásadního rázu, nastalou ve skutečnostech, tvořících skutkový podklad předchozího rozhodnutí, která podle judikatury nemůže tkvět pouze v tom, že na rozdíl od doby dřívějšího rozhodování o výchovném prostředí vykazuje druhý rodič v podstatě stejnou způsobilost k výchově dítěte jako rodič, který dítě vychovává.

9. Pro tento případ to dle krajského soudu znamená, že návrat otce z Anglie v březnu 2012 sám o sobě závěr o podstatné změně poměrů založit nemůže. Na druhou stranu soud relevantní změnu poměrů shledal v tom, že matka má nového partnera a tato skutečnost je provázána nevolí P. s výskytem nového muže v domácnosti. Avšak za podstatný důvod pro potvrzení prvoinstančního rozsudku nakonec považoval shledanou neschopnost rodičů se na čemkoliv ohledně dětí domluvit a obecně absenci jejich vzájemné komunikace týkající se dětí. Přitom střídavá péče klade ještě vyšší nároky na komunikaci mezi rodiči z důvodů společné rodičovské odpovědnosti. Proto v tomto případě krajský soud považoval za vhodnější výlučnou péči jednoho z rodičů zachovat. A to, i když obě děti jsou citově stejně vázány na oba rodiče, starší syn vyjádřil své přání být ve střídavé péči a oba rodiče jsou plně k výchově dětí způsobilí.

II. Argumentace stran

10. Stěžovatel namítá, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces a právo rodiče na péči o dítě. Stěžovatel především nesouhlasí

s názorem soudů, že skutečnosti, které nastaly od posledního rozhodnutí, nejsou natolik podstatné, aby umožnily změnu úpravy péče o děti.

11. Stěžovatel má za to, že v daném případě soudy zcela pominuly tu skutečnost, že to byl stěžovatel, který zcela změnil způsob dosavadního života a své dosavadní návyky, vrátil se do České republiky, aby se mohl fakticky podílet na výchově obou dětí ve větším rozsahu, a to i s ohledem na věk dětí, které mají právo na oba své rodiče. V době prvního rozhodování o úpravě rodičovské odpovědnosti k dětem byl totiž zejména syn D. ve velmi útlém věku a stěžovatel souhlasil s tím, aby děti byly svěřeny do péče matky, protože si byl vědom svého častého pobytu v zahraničí a faktu, že zejména D. byl s ohledem na svůj útlý věk více fixován na matku.

12. Stěžovatel dále namítá, že špatná komunikace mezi rodiči nemůže být důvodem nesvření dětí do střídavé péče.

13. Okresní i krajský soud ve svém vyjádření plně odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí.

14. Statutární město Ostrava prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí městského obvodu Poruba jako kolizní opatrovník dětí v řízení před obecnými soudy ve svém vyjádření navrhlo ústavní stížnosti vyhovět, neboť bylo toho názoru, že napadenými rozhodnutími byla porušena práva dětí na rodinný život. Okresní soud neakceptoval zájem dětí, kterým má být především péče obou rodičů, pokud každý z nich poskytuje dítěti láskyplnou péči a každý svým dílem přispívá k osobnostnímu vývoji dítěte. Soud se nezabýval otázkou existence úzkého osobního vztahu a vzájemnou silnou náklonností mezi dětmi a otcem. Dokazováním bylo zjištěno, že oba rodiče mají shodnou schopnost zajistit vývoj dětí. I přesto soud zamítl návrh otce na novou úpravu rodičovské odpovědnosti s odůvodněním, že od posledního rozhodování nedošlo ke změně poměrů natolik, aby odůvodňovaly nové rozhodnutí. Soudy dle jejich názoru však pominuly skutečnost, že výchova dětí není výhradní úlohou matky a neakceptovaly nezastupitelnou roli otce chlapců v naplňování fyzických, vzdělávacích, emocionálních a dalších potřeb. Již fakt, že se otec vrátil na počátku roku 2012 do České republiky z několikaletého pobytu v Anglii (kde vedl firmu), aby se mohl stejně jako matka podílet na výchově dětí, představuje významnou změnu poměrů.

15. Kolizní opatrovník se dále vyjádřil k tomu, že pro krajský soud byla podstatná absence komunikace rodičů. Domnívá se, že tímto názorem krajský soud utvrdil matku v jejím přesvědčení, že i nadále může komunikaci s otcem zcela odmítat. I přesto, že matka v rámci jednání na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, tak i v rámci výslechu u Krajského soudu v Ostravě uznala, že s otcem skutečně nekomunikuje a nijak jej o dětech neinformuje bez pádného důvodu, byly děti ponechány v její výlučné péči a soud již nezkoumal míru výchovných kompetencí rodičů a důvod nekomunikace mezi rodiči. Přitom pokud starší syn P. má k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, nelze střídavou péči vyloučit jen na základě hodnocení vztahů mezi rodiči. V případě nepřekonatelných rozporů mezi oběma rodiči by soud měl aktivně usilovat o zlepšení jejich vztahu a to např. prostřednictvím nařízení účasti na mediačním řízení či rodinné terapii v zájmu dětí.

16. Kolizní opatrovník rovněž namítal, že soudy neakceptovaly přání P. být více s otcem. P. přitom ve svém sdělení sám říká, že doba strávená s otcem i po rozšíření úpravy styku je nedostačující.

17. Vedlejší účastnice, matka dětí, ve svém vyjádření navrhla ústavní stížnost zamítnout. Je toho názoru, že rozšířením styku stěžovatele s oběma dětmi, který se z kvantitativního hlediska fakticky blíží střídavé péči a kterému se nebránila, byla rodičovská práva stěžovatele k dětem posílněna natolik, že v žádném případě nelze v

rozhodnutí obecných soudů spatřovat porušení jeho práv. Matka vznáší několik argumentů, které mají podryvat opravdovost zájmu stěžovatele o děti, včetně plného nevyužívání práva styku, neúplného placení výživného, či dopuštění exekuce na dům, ve kterém děti s matkou bydlí a který je stále v nevypořádaném společném jmění manželů.

18. Stěžovatel se ve své replice vymezil proti argumentům matky a uvedl, že pokud by bylo pravdou, že matka nijak nebrání rozšíření styku dětí se stěžovatelem, tak by ani nebránila návrhu na střídavou péči.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Obecné principy

19. Ústavní soud se k otázce svěřování dítěte do péče po rozchodu rodičů komplexně vyjádřil v nedávných nálezech sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 a sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014. Tam uvedené principy lze shrnout následovně.

20. Povinností orgánu rozhodujícího o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno do péče, je sledovat a chránit především zájem nezletilého dítěte, tak jak je zakotven v čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte (nálezn sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, body 22-24).

21. Jsou-li u všech osob, jež o svěření dítěte do péče jeví upřímný zájem, naplněna stejnou měrou relevantní kritéria, je žádoucí dítě svěřit do společné či střídavé výchovy těchto osob či přijmout opatření, která takový postup v budoucnu umožní. Jen takto jsou zajištěny podmínky pro všestranný rozvoj dítěte a jen takovým postupem lze minimalizovat zásah do rodinného života dítěte i o jeho svěření do péče usilujících osob. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o svěření dítěte do péče vzít v potaz, patří zejména (1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; (2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby; (3) schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte (nálezn sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 body 18-19).

22. Za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů (tamtéž, bod 23).

23. Jedná-li se pak o rozhodování o svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěření dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte jiné řešení. Na druhou stranu, střídavá péče není jen právem rodičů, ale i jejich povinností (tamtéž, body 26-27).

24. Pokud jde o (ne)svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů za situace, kdy již dříve soudy o úpravě výchovných poměrů dítěte rozhodly či kdy již dříve schválily dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností, je také podstatné, zda došlo k dostatečné změně okolností a zda je v souvislosti s touto změnou nutné ochránit

nejlepší zájmy dítěte změnou dosavadních výchovných poměrů, a zda se posouzením možné nutnosti přehodnotit stávající výchovné poměry v důsledku změny okolností obecné soudy dostatečně zabývaly. Nezmění-li totiž soud úpravu výchovných poměrů tehdy, kdy nad zájmem dítěte na stabilním výchovném prostředí převáží významnost nastalé změny okolností, a označí-li bez dalšího změnu okolností za nepodstatnou, může dojít k porušení práva dítěte i jeho rodičů na respektování rodinného života (tamtéž, bod 29).

25. V případě, že obecné soudy své rozhodnutí v prvním řízení o úpravě výchovných poměrů dítěte zakládají na okolnostech, jejichž změna je předvídatelná (věk dětí, pracovní vytížení rodičů apod.), se pak z hlediska legitimního očekávání účastníků a potřeby předcházet opakovaným žádostem o změnu výchovných poměrů jeví jako žádoucí, aby obecné soudy již v rámci rozhodnutí v tomto prvním řízení dostatečně určitě vymezily podmínky, za nichž má dojít k přehodnocení jimi nastolované úpravy (tamtéž, bod 30).

26. Za situace, kdy se oba rodiče o své děti aktivně zajímají, jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o jejich zdraví a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a kdy tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, nelze střídavou výchovu vyloučit jen na základě hodnocení vztahů mezi rodiči. V případě nepřekonatelných rozporů mezi oběma rodiči pak musí obecné soudy aktivně usilovat o zlepšení jejich vztahu, a to například prostřednictvím nařízení účasti na mediačním řízení či rodinné terapii v zájmu dětí a nelze střídavou péči zamítnout proto, že se podle soudů rodiče mezi sebou nebyli schopni dohodnout na výchově dětí. Tím, že obecné soudy vylučují střídavou péči pro nesouhlas mezi rodiči bez detailnějšího zkoumání důvodů tohoto nesouhlasu, čímž vlastně nesouhlas rodičů přičítají k tíži výhradně neúspěšnému rodiči, jednájí v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, čímž porušují čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a také právo na rodinný život druhého rodiče chráněné čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy a rovněž jeho právo na péči a výchovu dětí ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny (tamtéž, bod 39).

27. Obdobné principy, podle kterých zásadně mají oba rodiče stejné právo na péči o dítě, Ústavní soud formuloval již v dřívějších rozhodnutích. Podle nich čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod garantuje rodičům právo pečovat a vychovávat děti a naopak dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči. Odpovědnost za dítě náleží oběma rodičům. Výchovný otcovský prvek je pro harmonický psychický rozvoj dítěte nezbytný a je nepochybně v zájmu dítěte neztratit kontakt s otcem [nález sp. zn. I. ÚS 618/05 ze dne 7. 11. 2006 (N 204/43 SbNU 279), bod 17; dále také viz nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421), a další].

28. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Podle Výboru OSN pro práva dítěte je „koncept nejlepšího zájmu dítěte flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte.“ (nález sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, body 22-24).

29. Z formulace, že nejlepší zájem dítěte musí být „předním hlediskem“, však zároveň vyplývá, že nejde o hledisko jediné, které soudy v řízeních týkajících se dětí musí zvažovat. Nejlepší zájem dítěte může být v konfliktu s oprávněnými zájmy ostatních osob (dalších dětí, rodičů, atd.). Výbor pro práva dítěte proto uznává, že je nutný určitý stupeň flexibility v aplikaci tohoto principu a případné konflikty s jinými

oprávněnými zájmy je třeba řešit případ od případu [viz Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14]. Nejlepší zájem dítěte je tedy možno, ba dokonce nutno, vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. Z jeho označení jako „přední hledisko“ však vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při vyvažování vysokou prioritu. Jinými slovy v případném vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však nutno též vzít v potaz.

B. Aplikace těchto principů na nyní projednávaný případ

30. Ústavní soud nemá v nyní projednávaném případě pochyby, že napadená rozhodnutí jsou zásahem do práv stěžovatele na péči o děti podle čl. 32 odst. 4 Listiny a zároveň také práva na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny. **Je nutno vycházet z premisy, že na péči o děti mají zásadně stejné právo oba rodiče. Toto právo je plně naplněno tehdy, pokud každý rodič má možnost o dítě pečovat po stejnou dobu jako rodič druhý. Případné odchylky od tohoto pravidla musí být odůvodněny ochranou nějakého jiného, dostatečně silného legitimního zájmu.** Tím, že obecné soudy nevyhověly návrhu stěžovatele na střídavou péči, která zpravidla (byť ne nutně, avšak v nyní projednávaném případě o to tak stěžovatel žádal) obsahuje právě rovnocennost obou rodičů v péči o dítě, zasáhly do těchto práv stěžovatele.

31. Ústavní soud však v tomto kontextu považuje za relevantní námitku matky – vedlejší účastnice, že fakticky k zásahu nedošlo, neboť stěžovatel má rozsáhlé právo styku s dětmi. K tomu Ústavní soud konstatuje, že je skutečně pravdou, že v pojetí českého rodinného práva není faktický rozdíl mezi péčí o dítě a výkonem práva styku (vyjma toho, že první je zároveň povinností a druhé pouze právem, které není nutno vykonat). Péče o dítě je součástí rodičovské odpovědnosti (viz § 858 občanského zákoníku) a zahrnuje žití ve společné domácnosti a rozhodování o každodenních, běžných záležitostech dítěte (viz HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975), 1. vydání. C. H. Beck. 2014, s. 1014 a 1021). To samé zahrnuje i právo osobního styku (viz také tamtéž, s. 935). Střídavá péče, u které dítě žije po stejný časový úsek s každým z rodičů, tedy v důsledku znamená rovnost v právu osobního styku obou rodičů.

32. V nyní posuzovaném případě soudy v napadených rozhodnutích rozšířily osobní styk stěžovatele s dětmi o jeden den. Fakticky tak má nyní stěžovatel, mimo prázdninový režim, možnost pobývat s dětmi ve dvoutýdenních cyklech vždy 98 hodin. To však činí pouze necelou třetinu času ($98/336 \cdot 100 = 29\%$). Nelze tedy v žádném případě říci, že by se právo styku stěžovatele byť alespoň blížilo situaci rovnoměrné střídavé péče, tak jak o ni žádal stěžovatel a doporučoval ji i kolizní opatrovník dětí, při níž právo styku je mezi rodiči rozděleno půl na půl. Ústavní soud tedy musí uzavřít, že napadená rozhodnutí představují zásah do výše uvedených základních práv stěžovatele. Práva rodičů na péči o dítě jsou totiž zásadně shodná a toto právo jednoho z rodičů není plně naplněno stykem po třetinu času.

33. **Legitimním zájmem, který by tento zásah (odchylku) mohl ospravedlnit, nemůže být ochrana práv druhého rodiče, neboť ten, jak bylo výše řečeno, žádné silnější právo k péči o děti nemá. Nejčastěji bude tedy legitimním zájmem ochrana nejlepšího zájmu dětí, který má velkou váhu (viz 29 výše).** Jádrem nyní posuzovaného případu je tedy rozhodnout, zda obecné soudy svá rozhodnutí právě na takovém legitimním zájmu založily a zda tedy existují dostatečné důvody pro omezení práv stěžovatele.

34. V nyní projednávaném případě stěžovatel nejdříve souhlasil se svěřením obou dětí do péče matky, ke kterému došlo dohodou 24. 2. 2011. V té době bylo staršímu synovi sedm let a mladšímu dva a půl roku. Nicméně i poté udržoval se syny pravidelný kontakt a využíval svého práva styku, který činil každý druhý týden od čtvrtka do neděle a několik týdnů o prázdninách. Poté, co se stěžovatel v roce 2012 definitivně přesunul do České republiky, požádal o změnu na střídavou péči. Taková změna byla možná jak podle tehdy platného zákona o rodině (§ 28), tak nyní podle § 909 občanského zákoníku, došlo-li ke změně poměrů. Podle ustálené judikatury obecných soudů sahající hluboko do minulosti, však změna poměrů odůvodňuje změnu rozhodnutí o péči o nezletilé dítě, pouze jde-li o změnu podstatnou, neboli „jen tehdy, jestliže jiné okolnosti převažují nad požadavkem stálosti výchovného prostředí nezletilého dítěte“ (rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR č. R 97/1967).

35. Z této judikatury vycházely i obecné soudy v napadených rozhodnutích a zkoumaly, zda důvody v návrhu uvedené stěžovatelem představují „zásadní okolnosti“ odůvodňující nové rozhodnutí ve věci a zda došlo k „zásadní změně poměrů“. Dospěly však k závěru, že návrat stěžovatele z Anglie zásadní změnou poměrů není a ve svém rozhodnutí upřednostnily požadavek na stálost výchovného prostředí pro děti.

36. Ústavní soud plně souhlasí, že stálost výchovného prostředí pro děti je důležitou hodnotou, kterou je třeba chránit. Je však třeba zvážit zda v konkrétních okolnostech tohoto případu je zájem na stálosti výchovného prostředí, jako součást nejlepšího zájmu dítěte, schopen převážit nad zájmy stěžovatele na stejný styk s dětmi jako druhý rodič.

37. Jak Ústavní soud již dříve uvedl ve své judikatuře, tak střídavá péče není pouze právem rodičů, ale také jejich povinností. V průběhu rozvodu však stěžovatel střídavou péči nežádal a sám souhlasil s tím, že děti budou svěřeny do péče matky. Důvody, které stěžovatele k tomuto rozhodnutí vedly, však Ústavní soud shledává racionálními.

38. Stěžovatel byl zaměstnán a žil v Anglii a starší syn nastoupil povinnou školní docházku v České republice a mladší byl podle stěžovatele z důvodu velmi nízkého věku více fixován na matku. Poslední důvod sice není určitě obecným pravidlem, neboť není apriorního důvodu, proč by dvou a půl leté dítě (za předpokladu, že není již kojeno) mělo být více fixováno na matku. Nicméně v konkrétním případě mladšího syna stěžovatele tomu tak mohlo být. Zbývající dva důvody jsou však již objektivního charakteru a podle Ústavního soudu představují legitimní důvody, proč stěžovatel na střídavé péči netrval od počátku.

39. Stěžovatel tak od počátku přistoupil k řešení péče o děti konstruktivně a z důvodu svého pobytu v zahraničí souhlasil se svěřením dětí do péče matky. Podstatné však je, že se rozhodl nadále udržovat a budovat kontakty se svými syny i takhle na dálku a využíval svého práva styku každý druhý (prodloužený) víkend plus delší pobyty o prázdninách.

40. I když tedy stěžovateli nelze přičíst, že by se svého práva, ale i povinnosti, střídavé péče vzdal z nelegitimních důvodů, i tak samozřejmě riskoval, že takové uspořádání péče o děti již může být trvalé. Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, i pokud je péče o děti po rozchodu vyřešena dohodou rodičů, tak následná změna podléhá stejnému režimu, jako když je o péči o dítě rozhodnuto soudem, a je tedy vyžadována „zásadní změna poměrů“ [viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 14/2000 ze dne 9. 3. 2000 (U 5/17 SbNU 367)]. Tedy i v případě dohody rodičů je nutno akceptovat, že takto nastavené poměry mohou již nadále mít přednost před jejich změnou z důvodu oprávněného zájmu na stabilitě výchovného prostředí dětí, které je pro blaho dětí důležitou hodnotou. Děti samy mohou být na nastavený režim navyklé a nemusí být v jejich nejlepším

zájmu jej měnit. To je však vždy na posouzení na základě konkrétních skutkových okolností daného případu (viz bod 46 níže).

41. Obecné soudy v napadených rozhodnutích shledaly, že oba rodiče jsou plně způsobilí k péči o děti, mají k tomu dostatečné materiální a bytové podmínky a obě děti mají stejnou citovou vazbu na oba rodiče. Starší syn vyjádřil svůj názor a přání trávit více času s otcem a preferoval by střídavou péči. Za těchto okolností svůj zamítavý výrok obecné soudy založily na dvou důvodech. Jednak podle jejich názoru nenastala taková změna poměrů, které by odůvodnila nové rozhodnutí o péči o děti, čili taková, která by převážila nad zájmem na stabilitě výchovného prostředí pro děti, a za druhé proti střídavé péči hovořila neschopnost rodičů se na čemkoliv ohledně dětí domluvit a obecně absence jejich vzájemné komunikace týkající se dětí.

42. Jak vyplývá z výše uvedené ustálené judikatury Ústavního soudu, absence komunikace mezi rodiči nemůže být důvodem omezení práv jednoho z rodičů tím, že dítě je svěřeno do péče pouze jednoho z nich. To zejména pokud je svěřeno do péče toho rodiče, který je za špatnou komunikaci odpovědný. Podle názoru kolizního opatrovníka dětí v řízení před obecnými soudy Statutárního města Ostrava taková situace dokonce nastala v nyní posuzovaném případě, neboť podle něj je to matka, která bez pádného důvodu s otcem (stěžovatelem) nekomunikuje a neinformuje ho o dětech. Tím by fakticky došlo k „odměnění“ matky za její protiprávní chování. Nicméně i pokud vina na špatné komunikaci mezi rodiči je na straně obou rodičů, nelze tuto okolnost přičíst k tíži výhradně jednomu rodiči a svěřit dítě do péče pouze jednomu z nich. Obecné soudy naopak s ohledem na nejlepší zájem dítěte musí aktivně usilovat o zlepšení vztahu rodičů, a to například prostřednictvím nařízení účasti na mediálním řízení či rodinné terapii a nelze střídavou péči zamítnout proto, že se podle soudů rodiče mezi sebou nebyli schopni dohodnout.

43. Absence dobré komunikace a možnost dosažení dohody mezi rodiči jako důvod nesvření dítěte do střídavé péče ztrácí na váze i pokud vezmeme v potaz, že i při případném svěřením dítěte do péče jen jednoho rodiče jsou rodiče spolu stejně nuceni dále komunikovat o podstatných náležitostech týkajících se dětí. Svěřením do péče jednoho z rodičů druhý rodič neztrácí rodičovskou odpovědnost a rozhodnutí o důležitých věcech týkajících se dítěte (včetně například volby školy, místa bydliště apod.) musí být učiněny oběma rodiči (viz § 876-877 občanského zákoníku).

44. V těchto situacích je nutno apelovat na rodiče, jejichž vztah se rozpadl, aby v samotném zájmu svých dětí se co nejvíce vynasnažili, aby děti rozpad jejich vztahu pocítili co nejméně. Ať již rodiče nejsou schopni se domluvit na ničem, alespoň v záležitostech dětí by měli upozadit své vzájemné neshody a nevraživost. Je tak primárně na rodičích, aby dbali nejlepšího zájmu dětí, kterým jistě je, jako absolutní minimum, absence přenášení vzájemných neshod mezi rodiči a jejich důsledků na děti. Obecné soudy by tomu měly napomáhat a naopak zásadně nemohou nekomunikujícího rodiče v důsledku odměňovat většími právy k dětem.

45. Nakonec pokud by absence dobré komunikace mezi rodiči měla mít tak zásadní vliv na rozhodnutí soudů v nyní posuzované věci, není poté vůbec jasné, jak by stěžovateli mohlo být napadenými rozhodnutími rozšířeno právo styku. Jak bylo řečeno výše, v českém pojetí není podstatného rozdílu mezi právem styku a péčí o dítě. Pokud tedy, pro krajským soudem reklamovanou absenci komunikace mezi rodiči, stěžovatel nemůže o děti pečovat polovinu času, není jasné, jak může o ně pečovat třetinu času, neboť i to vyžaduje dost komunikace mezi rodiči.

46. Zbývá tedy posoudit, zda skutkové okolnosti v dané věci vyžadovaly nové rozhodnutí o péči o děti. **Při posuzování, zda došlo k takové změně poměrů, která by**

odůvodnila změnu rozhodnutí o péči o děti, je uplatňován obecnými soudy vyšší práh pro změnu rozhodnutí o péči, který je odůvodňován požadavkem na stabilitu výchovného prostředí, což ochraňuje zájmy dětí. Stabilita výchovného prostředí však není abstraktní princip, který by byl hoden ochrany sám o sobě, ale má být chráněn pouze v souvislosti s tím, zda skutečně je v nejlepším zájmu dítěte. Obecné soudy se tedy vždy musí zabývat otázkou, zda stabilita výchovného prostředí je v nejlepším zájmu dětí i v konkrétním posuzovaném případě.

47. V tomto ohledu je v první řadě nutno poznamenat, že obecné soudy se v nyní posuzovaném případě rozhodly zájem na stabilitě výchovného prostředí dětí prosazovat i proti přání staršího syna, kterému v době rozhodování krajského soudu bylo přes devět let. To je již věk, kdy některé děti jsou schopny formulovat svůj názor na to, s kým chtějí žít, a nelze jej bez dobrého důvodu ignorovat. To zejména pokud v nyní posuzovaném případě není ani náznak toho, a nikdo takové pochybnosti nevznesl, že by tento vyjádřený názor byl některým z účastníků řízení ovlivněný a nepředstavoval skutečné přání dítěte. Jinými slovy obecné soudy se rozhodly před právem stěžovatele na rovnocenný styk se svými dětmi předradit zájem těchto dětí na stabilitě poměrů, aniž by si to alespoň starší ze synů sám přál.

48. Bez ohledu na tuto subjektivní okolnost Ústavní soud nespatřuje ani žádné objektivní okolnosti, které by svědčily pro zachování matky jako primární pečovatelky o děti. Stěžovatel se přestěhoval a usadil se ve stejném městě, kde žijí jeho děti. Tyto by tedy při nařízení střídavé výchovy nadále mohly docházet do stejných školních zařízení a stýkat se se stejnými kamarády. V tomto ohledu by tedy stabilita prostředí byla zachována. Stěžovatel se také pravidelně od rozvodu s dětmi stýká a pečuje o ně po nezanedbatelnou část doby. Jak vyplývá i z dokazování před obecnými soudy, děti jsou na péči otce zvyklé a žádné výhrady k ní vzneseny nebyly. Jediná změna by tak byla v tom, že namísto třetiny času v domácnosti otce by v ní trávily polovinu času. Z hlediska stability poměrů se tedy zdá, že jde o změnu nepříliš zásadní a navíc takovou, která se jeví být v zájmu obou dětí. Obecné soudy vycházely z toho, že obě děti mají stejnou citovou vazbu na oba rodiče.

49. V souhrnu Ústavní soud neshledal, že by nejlepší zájem dětí zde byl vůbec v rozporu se zájmy stěžovatele. Jejich zájem na stabilním prostředí byl více než vyvážen jejich zájmem na trávení více času s otcem, ke kterému mají stejnou citovou vazbu jako k matce a starší syn takové přání vyslovil explicitně. Proto Ústavní soud, který v nynější stížnosti hodnotí oprávněnost zásahu do práv stěžovatele - otce, nemusí ani přistoupit k případnému vyvažování protichůdných zájmů stěžovatele na straně jedné a nejlepšího zájmu dětí na straně druhé.

50. Ústavní soud je tedy toho názoru, že přestěhování stěžovatele z Anglie a usazení se ve stejném městě, kde žijí jeho děti, čímž stěžovatel téměř eliminoval, jak bylo právě řečeno, hrozbu pro stabilitu poměrů v případě nařízení střídavé péče, je takovou změnou poměrů, která za daných okolností vyžadovala změnu rozhodnutí o svěřeni dětí do péče.

51. Obecné soudy tedy měly v napadených rozhodnutích zohlednit všechna čtyři kritéria, tak jak jsou aplikována v judikatuře Ústavního soudu (viz bod 21 výše). Přitom všechna čtyři svědčí pro závěr o nařízení střídavé výchovy. Stěžovatel je otcem dětí; svěřeni do střídavé péče nejlépe zachová rodinné vazby mezi otcem a syny, kteří cítí k otci citovou náklonnost; v průběhu řízení nebylo nijak zjištěno, že by stěžovatel jakkoliv dětem bránil ve styku s jinými příbuznými; bylo zjištěno, že stěžovatel je plně schopen se po všech stránkách o děti postarat; a alespoň starší dítě projevilo přání trávit s otcem více času.

52. Za těchto okolností Ústavní soud uzavírá, že svými rozhodnutími obecné soudy porušily právo stěžovatele na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny a právo na péči o děti podle čl. 32 odst. 4 Listiny, neboť zásah do těchto práv stěžovatele nebyl ospravedlněn žádným silnějším legitimním zájmem. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadená rozhodnutí zrušil.

53. Závěrem ještě Ústavní soud uvádí, že stěžovatel v ústavní stížnosti namítá i porušení svého práva na spravedlivý proces a odkazuje na čl. 36 odst. 1 Listiny. Zde jsou však jeho námitky pouze nesouhlasem se závěry obecných soudů. Ty však posuzovat Ústavnímu soudu nepřísluší, ledaže by jejich rozhodnutí byla projevem svévole nebo v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (viz například nálezy sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 či sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000). Tak tomu však v nyní posuzovaném případě nebylo a obecným soudům nelze na poli práva na spravedlivý proces nic vytknout.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 25. září 2014

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu